

Fra Slobodan Lončar

Piše: fra Milan Lončar

IV. Mučenička smrt između 12. i 13. veljače 1945. u Ljubuškom*

1.1. Fra U. Lončar: Smrt moga brata fra Slobodana

»(...) Poblize o njegovoj smrti pričao mi je fra Jan-ko Bubalo na Čerinu godine 1961. ovako: U prvoj polovici veljače 1945. partizani su u župni stan u Drinovcima ubacili pušku izvana kroz otvoren prozor u WC. Zatim su izvršili premetačinu župnog stana i fra Slobodana okrivili za tu pušku, tj. da je on posjeduje i da je tu

skriva. Partizani su ga odmah riješili slobode i odveli ga u Ljubuški. Uveli su ga u jednu zatvorsku sobu gdje je bilo dovedeno više ljudi iz Ljubuškog i okoline. Fra Slobodan je doznao da se tu u drugim zatvorskim sobama nalazi i još fratara, a među njima da je i fra Janko Bubalo. Fra Janko je – zahvaljujući nekom dobrom prijatelju

– Muslimanu – ostao živ.

Kad je u noći puštalo zatvorenike u WC, netko je pred vratima moje zatvorske sobe upitao:

– Ja li tu fra Janko?

– Tko pita – odgovorio je fra Janko.

– Fra Slobodan. Molim te, daj mi absoluciju!

– Što je s tobom?

– Mene će noćas ubiti.

Vidio sam njihovu drskost, laži, zloću i krvničko raspoloženje.

– Ja sam mu dao absoluciju, uz prethodno upozorenje da se pokaje. Onda se on zahvalio i nestao. Iste noći fra Slobodana su i neke druge ljude izveli i sve ih poubijali. To je bila fra Slobodanova posljednja noć – završio je fra Janko.

* * *

Ja sam u to vrijeme bio u Zagrebu u franjevačkom samostanu na Kaptolu. Izjutra (15. veljače 1945.) došao sam u kleričku zbornicu poslušati vijesti. Hrvatski radio javio je da su partizani u

Ljubuškom poubijali mnogo naroda i 5 svećenika. Imena svećenika bila su pojedinačno spomenuta. Među njima i ime moga pokojnog brata Slobodana.

Toliku sam osjetio bol da

je ona bila iznad osjećaja srca i razuma. Bio sam šokiran. Nisam tada ni suze pustio. Otišao sam u svoju sobu i onda su se suze počele obrati niz moje lice.

Slobodan je od komunista

mučenički poginuo za svoju vjeru i domovinu.

Eto, toliko mogu reći o mom bratu fra Slobodanu.«**

Fra Umberto Lončar, vl. p.

1. 2. Fra U. Lončar: Smrt moga brata fra Slobodana

(Prema prvoj verziji o. fra Ratimira Kordića)

»U prvu nedjelju po dolasku u Drinovce fra Slobodan je održao pučku misu. Tema propovijedi bila je: "Naša legitimacija – Hrvat-katolik". Sistematski je obrađivao temu. U povijesnom presjeku isticao je često povezanost hrvatstva i katoličanstva. Pradjedovi su se borili "Za krst časni i slobodu zlatnu". Hrvati su dobili časni naslov "Predziđe kršćanstva". Potakao je vjernike da budu dostojni nasljednici časnih djedova i pradjedova.

Na kraju je ispričao svoj nedavni doživljaj u Drinovcima. Dok sam razgovarao s grupom ljudi pred crkvom, netko me upozori – "Šuti sada dok ovaj prođe"! Požalio se da ima netko pred kim se mora šutjeti. Izrazio je želju da svi budu jedinstveni i složni. Propovijed je bila zapazena i dobro primljena od puka (str. 44).

Godine 1944. prokapao se tunel u Peći. Radili su ga Drinovčani i Dalmatinci. Dalmatinci su bili partizani

i tako su neki Drinovčani uspostavili vezu s njima. Dolazili su iz Dalmacije partizani, ali su hrvatski vojnici ubili Lukana Glavaša čistom zabunom jer su mislili da je to neki partizan. To je bilo rano izjutra 24. 9. 1944. jer ga nisu prepoznali.

Zatim 5-6 Drinovčana pobjegne u partizane u Biokovo jer su bili njihovi suradnici. Govorilo se da je Ante Barbir uvijek na terenu.

Neka žena iz Runovića došla je u Drinovce i nudila

rakiju na prodaju. Žena je rekla fra Ratimiru da su za Drinovce već određeni odbornici. Njih 14 nabrojila je po imenu i kazala je da bi mogli doći partizani u Drinovce za desetak dana. Tako je i bilo. I žena je pogodila i imena partizanskih odbornika za Drinovce.

U subotu (28. listopada 1944.) partizani su došli u Drinovce, a hrvatska se vojska povukla u Goricu.

Fra Ratimir se s Barbirom susreo kod Buconjića

* Tekst donosimo u izvorniku.

** Lončar, fra Umberto: Sjećanja na brata Slobodana. Pisano strojopisom i osobno potpisano. Tekst je preuzet na Humcu 2003. godine.

Smrt mogla brata fra Slobodana
(prema prvoj verziji o. fra Ratimira Kordića)

Na ovom mjestu je po dlascu u Drinovce fra Slobodan je odličan pučar, mislim. Svega propovijedi bila je: "Naša legitimacija Hrvat-katoliki, Sistematiki" je obratno temu. U prvoj verziji presjednik istica se čvrsta posvećenost Hrvatima i Katoličanstvu. Predsjednik su se brinili, "za Krist čami i slobodu zlatnu". "Hrvat" su dobili čamci naslov "Predsjednik Katoličanstva". Istakao je vjernice da budu dostojni nasljednici: "Čamci, sjetite se i nasljedova. Na Brdju je ispišao svoj nedavni dostojnj u Drinovcima. "Dok sam razgovarao s grupom ljudi pred crkvom, netko me upozori - "Ante, radiš daš ovaj posle!" "Ovalio se da ima netko pred kime se mora pitati". "Kazao je tebi da bude svi pedesetnici i slobodi. Propovijed je bila započeta i dobro primljena od punke. (str. 44)

Jedine 1944. prokopao se tunel u Boci. Radići su ga Drinovčani i Dalmatinci. Dalmatinci su bili partizani i tada su neki Drinovčani uprotavili vjeru i njemu. "Dokle su is Dalmatinci partizani, ali su Hrvatima vjernici ubili tabornika Lukana Glavaša, Antea Barbiru - more jer su mislili da je bio partizan. To je bilo rano izjeto 24.9.1944. jer ga nisu priznali."

Latin 5-6 Drinovčani potječu u partizane u Biskupci jer su bili vjelnici komunisti. Govorilo se da je Ante Barbiru bio u tjevu. Neki su se is Drinovci došli je u Drinovce i medela razjeli na prosjeje. Fra je rekao fra Ratimiru da su sa Drinovce vel odvojeni odvojeno. Kraj 14 nabrojila je po imenu i kazala je da bi mogli doći partizani u Drinovce sa desetak deana. Tada je i bilo. "Fra je pogleda i imena partizana? odvojeno sa Drinovce."

U pabatu (28. listopada 1944.) partizani su došli u Drinovce, a Hrvat-AR se vojvoda povukla u Goricu.

spomenika u crkvenom dvorištu. Susret je izgledao prijateljski jer ga je Barbir pozdravio s "Hvaljen Isus" i čvrsto mu stiskao ruku, a onda ga zagrlio. Fra Ratimir ga poveo u blagovaonicu i ponudio rakijom. Mali dijak Boško Čerkez donio je rakiju, a fra Ratimir je prihvatio Boška za ruku i ovako rekao Barbiru:

– Moj dijak plaši se partizana, a nema se čega plašiti. Je li, Ante, vi štitite sirotinju i borite se za nju?

– Točno! – reče Barbir, a onda potapša Boška po leđima i nadoda:

– Ništa se ti nemoj bojati, budi miran.

Taj susret s Barbirom umirio je fra Ratimira i osjetio je kao da je izvršio važan posao. Ali se ipak pitao: Tko zna je li ovaj prijateljski susret bio iskren? Ipak je uvjervavao starog fra Cipru da će

biti dobro.

Fra Slobodan je želio napustiti Drinovce. Pošao je prema Grljevićima, ali ga partizani vrata iz Borajne u Drinovce. Poslije nije pokušavao.

Na jednoj nedjeljnoj misi oficir OZN-e Ante Barbir htio je otpjevati epistolu. Fra Slobodan uzme evanđelistar i sam otpjeva.

Početkom prosinca done-seno dijete za krštenje. Petar Pandžić – Vatrice prijavio se da bude kum. Fra Slobodan ga je upitao: "Jesi li ti komunist?" Vatrice je zanijekao i Slobodan ga upiše za kuma. A Vatrice je bio tada sekretar Odbora i komunist.

U Drinovcima je odmah formirana partizanska vlast od 14 članova:

1) Predsjednik: Ante Tomas – Gale – (nikad poslije nije povirio u crkvu)

2) Potpredsjednik: Petar

Pandžić zv. Vatrice (kasnije postao predsjednik Općine, mrzio vjeru)

3) Mate Majić zv. Eljugačić (sekretar Općine – nikada poslije nije povirio u crkvu)

4) Mirko Rogić – daleko od vjere

5) Rudo Šimić – neutralan za vjeru

6) Danko Pandža (kasnije izdavao karakteristike u Općini; nikada poslije u crkvu)

7) Stjepan Glavaš – Sperčević – bezbožnik

8) Jozo Nuić – Gliše

9) Jozo Pandža – Kovačić itd.

10) Stipe Šimić + Jakova (Šušković) bio vjernik, a kasnije postao sekretar Općine umjesto Vatrice koji je otišao na položaj predsjednika Općine.

Oko Nove godine dođe jedan čovjek Majić iz Kamenice i želio je vidjeti Slobodana. Slobodan je izašao na hodnik i pitao ga što želi. Ovaj je tražio od Slobodana da mu upiše ime u zeleni kadar. To je na Slobodana djelovalo vrlo mučno i čudio se kako mu to može pasti na pamet. Želio je otkloniti sumnju i izbjegavao je svaki razgovor s ljudima. Tada smo mi živjeli povučeno i nerado smo izlazili iz kuće, osim po službenoj dužnosti – bolesnik, sprovod i sl.

Stjepan Marinović iz Kamenice organizirao je škripare i održavao s narodom tajne noćne sastanke. On je tvrdio da je toga vođa fra Slobodan i govorio narodu da će i on doći na sastanke. Ali Slobodan nikada nije

došao i nije imao veze s time. Sad se moglo zaključiti da je Marinović poslao Majića da mu Slobodan upiše ime u zeleni kadar. Slobodan se nad tim zaprepastio i ostao iznenađen jer on nije imao nikakve veze s time. – Taj Marinović je rođen 1910. Bio je zdrav, visok, težak oko 100 kg. Marinović je tvrdio među narodom da je bio ustaša i govorilo se da je ljetos ubio nekog učitelja u Gorici, koji je navodno bio prikriveni partizan.

Još je Marinović govorio narodu kako će otjerati partizane u Dalmaciju i tražio je kakvo tko ima naoružanje, a ljudi su mu to kazivali. Zatim je jašio na konju s nekoliko partizanskih oficira i naredio da se oružje done-se na Odbor. Ljudi su se ustrašili i poslali oružje po ženama i starcima. Odmah je Marinović formirao terensku partizansku miliciju i on je postao komandir. Fra Slobodan se nikad nije susreo s njime.

Taj Stjepan Marinović iz Kamenice poginuo je kao komandir milicije idući od Sebašine do Vučkovića kuća – a te su kuće osamljene visoko na brdu. Rafal strojnice pogodio ga u prsa. Ubili su ga škripari. Nije ispovjeden.

U petak (9. II. 45.) došao terenski oficir Krešo Šimić s dva vojnika da pretresu fra Slobodanovu sobu i da Slobodana sprovede Anti Barbiru u Goricu na saslušanje. Sobu su pretresli i ništa nisu pronašli. Krešo je napisao pismo i dao ga fra Ratimiru da ga pročita i preda Barbiru: "Druže Ante, obavio sam

pretragu fra Slobodanove sobe i ništa nisam našao, niti je meni išta poznato što bi ga kompromitiralo pred narodnom vlasti.”

Dva stražara, Slobodan i Ratimir pošli su u Goricu. Kod Vokića u gostionici našli su mnogo vojnika – Gačana. Pitali su za Barbira, a oni su rekli da nije ovdje. Vojska ih je poslala u Soviće. Tu su uzeli fra Vladina oca i htjeli ga povesti, ali on je govorio: “Ubijte me ovdje!” Udarali su ga i vukli niz cementne stepenice. Glava mu je odzvanjala niz svaku stepenicu. Slobodan je bio vrlo potišten i šutljiv. Govorio mi je – veli fra Ratimir – ubit će me. Ratimir ga je tješio da je nemoguće da bude ubijen nevin čovjek. Rekli su nam da je Barbir u Ružićima kod Čove. Povelili su fra Vladina oca Ikana Vlašića i učitelja u Sovićima Viktora Rogulju. Prošli smo i Grude i došli do Čove. Nije ni tu bilo Ante Barbira. Tu smo ostali dok je svanulo. Krešino pismo predao sam Slobodanu, a on ga je stavio u brežuljak. Nisam ni slutio da je to naš posljednji pozdrav. Vratio sam se bez Čerin, 28. XII. '93.

propusnice u Drinovce. A vojska je od Čove iz Ružića otišla sa zatvorenicima u Ljubuški, a to je bila subota (10. II. 45.).

U zatvoru je Barbir šamarao Slobodana. U noći su oni puštali zatvorenike vani i fra Slobodan je zapazio kroz špijunku fra Janka iz druge sobe zatvora i javio mu se. Slobodan ga je zamolio za odrješenje. Fra Janko mu je kroz zatvorena vrata – uz upozorenje da se pokaje – dao odrješenje. U noći od 11. na 12. veljače (u nedjelju na ponedjeljak) Slobodan je strijeljan.

U ponedjeljak (12. II. 45.) fra Ratimir je sreo na cesti u Drinovcima Marka Šoljića. Njega je zamolio da pusti Slobodana jer nije ništa kriv. Marko mu je rekao da se ne bavi politikom i da ne intervenira ni za koga. A to je značilo da je Marko znao da je Slobodan već strijeljan. Marko je bio oficir OZN-e.

Vjernici su se propitivali za Slobodana. Jedna žena, rodbina Kreše Šimića, napala je Krešu da je on kriv što je Slobodan zatvoren i tražila je da ga pusti jer ga

je zatvorio ni kriva ni dužna. Krešo joj je odgovorio: “Ja ne mogu ništa pomoći. Idi na pravu adresu – Stjepanu Marinoviću!”

U utorak (13. II. 45.) fra Ratimir zamolio Rexa Nuića, pravnik, da pođe s njim u Ljubuški i da odnesu nešto rublja i hrane fra Slobodanu. Rex je uzeo zaprežna kola i svoga bratića Stipu i otišli su u Ljubuški. Samostan devastiran, u njemu nisu našli fra Vida i tako su prenoćili kod Mirka Tomića obojica. Sutrasu zvali iz Ljubuškog preko telefona, a iz kancelarije Rexove, Čazima Dizdarevića. Govorio je Ratimir, a Čazim odgovorio: “Slobodan ima sve, ne treba mu ništa!” To je značilo – ubijen je.

Često su župljani pitali za Slobodana i plakali. Na partizanskim zborovima nikada nitko ni riječi o Slobodanu. (str. 58. i 59.)

Nakon toga izišao je u “Slobodnoj Dalmaciji” jedan članak o hercegovačkim fratrima. U njemu piše da je oslobođen Široki Brijeg, da su fratri pucali i da su dobili zasluženu plaću. Za Slobodana piše da je išao na noćne

sastanke sa škriparima i da se presvlačio u ženske haljine i prevodio škripare na Široki Brijeg. – Koliko riječi, toliko laži! Fra Slobodan nije išao na sastanke niti se presvlačio u ženske haljine. Imao je izrazito muško lice i vrlo jaku bradu i svatko bi ga odmah zapazio da to nije ženska osoba. Nigdje ne piše da je netko od fratara ubijen, samo stoji da su dobili zasluženu plaću.

Kapelan – Mučenik – tako je fra Ratimir dao naslov o fra Slobodanovoj smrti.

Neka se i ovo zna:

Ante Glavaš – Lugić bio je škripar. Njegova žena trebala je Antu izdati. Kad je ona rekla da ne zna za muža Antu, onda je Perica Marinović – po nalogu oficira OZN-e Ivana Granića – ubio tu ženu. Perica Marinović je brat spomenutoga Stjepana Marinovića. Nekoliko dana poslije toga ubijen je Ante Glavaš – Lugić od partizana.

Ovo sam sve napisao prema još neobjavljenoj knjizi fra Ratimira Kordića “Doživljaji i sjećanja”. Dakako, samo što je u uskoj vezi s pokojnim Slobodanom.***

Fra Umberto Lončar, vl. p.

Milan Lončar, *fra Slobodan Lončar*, Franjevački muzej U kući Oca mojega, Posušje, 2022., str. 131. – 136. ☞

*** Godine 1995. nakladnička kuća K. Krešimir iz Zagreba objavila je fra Ratimirove »doživljaje i sjećanja« pod naslovom: *Fratar – narodni neprijatelj: doživljaji i sjećanja*. Knjigu je uredio fra Kornelije Kordić. Na stranicama 54. – 64. objavljen je članak »Kapelan – mučenik«, a na stranicama 65. – 69. članak »Tragedija braće«. Razvidno je da je oba teksta, dok su još bili u rukopisu, koristio fra Umberto. Uspoređujući oba naknadno objavljena i redigirana teksta s onim što je fra Umberto imao pred sobom, zaključio sam da u rukopisu ima pojedinosti kojih nema u objavljenom tekstu. Posebno je upadno da nisu objavljena mnoga imena Drinovčana koja su se u ono vrijeme našla na jednoj ili drugoj strani. Zato fra Umbertov tekst smatramo vjerodostojnim i smatramo da ga treba objaviti. U VI. poglavlju (VI., 1.) donosimo i fra Ratimirov objavljen tekst.

Iz sadržaja

IZ LJETOPIISA	4
STRATIŠTA	17
GLAS O MUČENIŠTVU	24
NATJEČAJ	27
POVIJESNE OKOLNOSTI	29
RAZGOVOR	49
PODLISTAK	54

STOPAMA POBIJENIH

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
Kard. Stepinca 14, 88220 Široki Brijeg
Avenija G. Šuška 2, 10040 Zagreb

Veza:
tel.: +387 39 700-325
faks: +387 39 702-936
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 1,5 EUR

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 8 KM; EU 9 EUR; CH 9 CHF; SAD 14 USD; Canada 14 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga...:
a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar; Korisnik: Hercegovačka franjevačka provincija; Svrha: prilog Vicepostulaturi
tekući račun: 3381602276649744
devizni račun:
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

Urednikova riječ

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Od prošloga broja malo smo promijenili izgled ovoga našega glasila. Nadam se da vam se sviđa. Želimo da bude dobro i lijepo ne samo za dušu nego i za oči. Nastojat ćemo to činiti iz broja u broj.

Došli smo u razdoblje kada teško pronalazimo svjedoke iz prve ruke za ovaj naš postupak mučeništva. Takvi su već pomrli pa nam preostaje istinu o pobijenim hercegovačkim franjevcima i o tom vremenu tražiti kod svjedoka iz druge ruke i u dokumentima.

Sve ono što se može objaviti iz broja u broj donosimo ovdje u našem glasilu. Ponekada to govori u prilog naše pobijene braće, ponekada i protiv njih. Na taj način tražimo pravu istinu, što je, uostalom, i zadatak Vicepostulature. Ništa se ne smije zanemariti ili sakriti, sve treba pomno raščlaniti bez unaprijed uobličjenih zaključaka na temelju naših želja. Sve informacije u donesenim svjedočenjima i dokumentima nisu uvijek točne te ih treba uzimati sa zadržskom i uspoređivati s onim što smo osobnim zalaganjem ili preko djelovanja Vicepostulature već saznali kao istinitim.

Drago nam je da se i drugi nastavljaju uključivati na svoj način u traganje za istinom o našoj pobijenoj braći i o vremenima u kojima se sve to dogodilo. Izdvojimo sada djelo fra Milana Lončara pod naslovom Fra Slobodan Lončar. Franjevac i mučenik. Tragovi prošlosti i plodovi milosti. Pokušao je osvijetliti ne samo fra Slobodanov lik nego i povijesno surječje u kojemu je on postao žrtvom bezbožnoga jugokomunističkoga zlosilja zajedno s mnoštvom drugih. Vrijedni su ovakvi pothvati jer pozivaju da istinu o našim pobijenima ne ostavimo samo tamo nekima nego da se svi zajedno u nju uključimo u skladu sa svojim mogućnostima.

Vrijedi ovdje spomenuti i da su pojedine naše župe u trodnevnicu počele posvećivati jedan dan pobijenim hercegovačkim franjevcima kao i pobijenima iz same župe. Na taj način sjećanje na sve njih i primjer njihova života ostaje duboko u našoj sredini.

Čistimo, dakle, neprestano svoju prošlost. Tako će nam dobra biti sadašnjost i ne će nam nitko ukrasti budućnost.

Mir vam i dobro!

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesu« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

»Prema odredbama vrhovnog svećenika Urbana VIII., zabranjeno je da sluga Božji, bez prethodnog dopuštenja Svete Stolice, bude predmetom javnoga crkvenog štovanja. Te odredbe nipošto ne priječe privatnu pobožnost sluzi Božjem, niti spontano širenje njegova glasa svetosti ili mučeništva i znakova. (čl. 117, § 1. i 2.)

Ako nije pronađeno nepropisno štovanje, biskup ili njegov ovlaštenik pristupa sastavljanju izjave o neiskazivanju štovanja, tj. izjave kojom se potvrđuje da se odluke Urbana VIII. poštuju. (čl. 119, § 1.)«

Iz Upute Majka Svetaca

